

Like, rike og uoppdragne

Forfatter: Eva Grinde

- Publiseringsdato: Nov 9, 2014 8:55 PM
- Sist oppdatert: Nov 10, 2014 3:27 PM

Norske foreldre legger lite vekt på verdien «hardt arbeid», og mye vekt på fantasi. Fordi vi har råd til det.

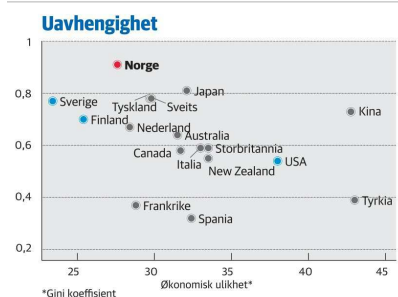
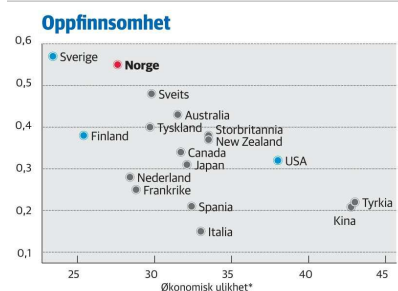
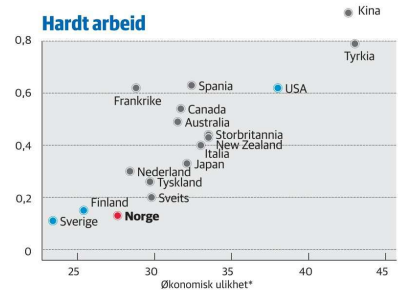
*«We don't need no education. We don't need no thought control.»
Pink Floyd, The Wall. (1979)*

Det er kanskje ikke tilfeldig at barneoppdragelsesapostler som danske Jesper Juul har oppstått i Skandinavia. Barnet vet alltid best, sier Juul, også tenåringsen som vil slutte på skolen eller tiåringen som fortsatt nekter å spise grønnsaker. Respekt for barnet og ungdommen, sier Juul.

Til tross for at han forfekter en så høy grad av frihet at det kan lugge selv i de mest ihuga liberaleres intuisjon, har Juul solgt bøker så det suser i de nordiske land. Nå foreligger forskning som kan forklare hvorfor. Det skyldes samfunnsøkonomien. Ihvertfall hvis vi skal tro funnene i en nylig publisert forskningsrapport.*

Økonomene Matthias Doepke og Fabrizio Zilibotti har studert foreldres holdninger til barneoppdragelse i ulike land. De finner en systematisk sammenheng mellom høy grad av økonomisk ulikhet i et samfunn, og utbredelse av «paternalisme» i barneoppdragelsen. Og vice versa. I land der det er små forskjeller er foreldregjeringen mer preget av uselvskhet (altruism) der barnets beste her og nå står i høysetet. Det gir seg uttrykk i en ettergivende (permissive, non-intrusive) oppdragerstil. Forskerne analyserer både utviklingen over tid i enkelte land, og sammenligner ulike land med hverandre.

Verdier i barneoppdragelse i ulike land

*Gini koeffisient
2014 UN grafik Kilde: Northwestern University v/Matthias Doepke, University of Zurich v/Fabrizio Zilibotti

Paternalistisk barneoppdragelse kan deles i to oppdragerstiler: Den autoritære og den autoritative. Ulikhetene mellom disse kommer til syne når foreldre er uenig i podenes valg, for eksempel når barnet til stadighet heller vil spille «Angry Birds» enn å gjøre matteleksen. Da vil en typisk autoritær mor eller far ta i bruk metoder som inkluderer tvang, trusler og straff. De autoritative vil derimot bruke foreldregjærningen til å overføre sine egne verdier til barnet, gjennom samtaler, insentiver og ved selv å sette eksempler, slik at barnet internaliserer verdiene og gjør dem til sine egne. God gammeldags hjernevask, med andre ord. Her finner vi nok de foreldre som typisk «ikke blir sinte – bare veldig, veldig skuffet.»

Forskerne viser til flere utviklingstrekk som støtter deres teori. Blant annet har bruken av rent ut autoritære metoder generelt gått kraftig tilbake over de siste hundre årene, parallelt med generell vekst og utjevning i vestlige samfunn. Blant grunnene er at det ikke lenger er det økonomisk smarteste eller tryggeste å tvinge barna til å gå i foreldrenes yrkesmessige fotspor. Selvstendighet er viktigere for å lykkes i et komplekst moderne samfunn. På grunn av stadig høyere utdanningsnivå er det også sånn at kampen om posisjonene utspiller seg etter at barna har flyttet hjemmefra, og er utenfor foreldrenes innflytelsessfære. Da er det best de har de rette verdiene innabords, når avgjørende valg skal tas.

Den tredje – ettergivende – oppdragerstilen fikk sin storhetstid på 1970-tallet. Dette er ikke overraskende for aldri har likheten i vestlige samfunn vært større enn i de første tiårene etter annen verdenskrig, argumenterer forskerne. Den relative gevinsten av å satse på utdannelse og karriere i denne perioden var dermed lav.

Økonomenes tese er at foreldre rett og slett drives (ubevisst) av rasjonelle økonomiske motiver når de «velger» oppdragerstil. Hard, målrettet jobbing kan være garantien mot et liv i dyp fattigdom i samfunn med stor ulikhet. Men det koster blod, svette og tårer å drive streng oppdragelse, og foreldre vil typisk slakke på kravene hvis det er uklart hvilken fortjeneste det er å hente på innsatsen. Det er tilfellet i sammenklemte økonomier som de skandinaviske der forskjellen på et liv som kunstner og et liv som lege er langt mindre enn i mange andre land.

Fra 1980-tallet og frem til i dag har amerikansk oppdragerstil endret seg i retning tilbake til mer paternalisme. Riktignok er det den mildere autoritative stilen som dominerer, spesielt blant de høyeste utdannede, også kalt helikopterforeldre fordi de konstant cruiser over barna og passer på at de foretar riktige valg. Undersøkelser viser at amerikanske foreldre i dag bruker langt mer tid på barnas utvikling og skolegang enn på 80-tallet, samtidig som de også jobber mer. Helikoptertrenden sammenfaller med økte ulikheter i det amerikanske samfunn. Kina som sliter med enda større ulikheter utmerker seg i enda sterkere grad. Her mener 90 prosent at verdien «hardt arbeid» er viktig når barn skal oppdras, mot 62 prosent i USA og bare elleve prosent i Sverige.

World Value Service 2005–2007 viser at nordmenn og svensker legger stor vekt på verdiene oppfinnsomhet og uavhengighet i barneoppdragelsen, mens de legger forsvinnende liten vekt på «hardt arbeid». Amerikanske foreldre vurderer disse verdiene langt på vei omvendt (se grafikk).

Med Pisa-sjokket, kunnskapsløftet og økende bevissthet om at norske bedrifter og arbeidstagere må ut og konkurrere med helikopterbarn fra alle land, kan ettergivenhets-idealet i barneoppdragelsen så smått være på hell også her i annerledeslandet.

**Matthias Doepke, Fabrizio Zilibotti «Parenting with style: Altruism and paternalism in intergenerational preference transmission»
National Bureau of Economic Research (NBER Working Paper Series)*